

Cím: „*Csak tiszta forrásból*”?!

**A középiskolai ének-zene tantárgyhoz kapcsolódó tankönyvek
népdalanyagának forráselemzése**

Szerző és előadó: Antal Édua

Intézmény: Nyíregyházi Főiskola

Szak, évfolyam: Ének-zene tanár,

Vizuális- és környezetkultúra tanár szak, MA III. évfolyam

Témavezető neve, beosztása: Bíró István Ferenc művésztanár

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
I. Bevezető.....	3
II. Középiskolai tankönyvek bemutatása.....	4
II.1. Közoktatási Tankönyvjegyzék a 2014/2015. tanévre (Ének-zene 9-10).....	4
III. A tankönyvekben szereplő népdalok feldolgozása	5
IV. A forráselemzéshez használt publikációk.....	6
V. Tankönyvek népdalanyagának elemzése	8
V.1. MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG – Ének-zene 9. – Király Katalin:	8
V.2. MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG – Ének-zene 10. – Király Katalin:	11
V.3. Apáczai Kiadó – Ének-zene 9. – Pálfalvi A. János.....	18
V.4. Nemzedékek Tudása - Ének-zene 9-10. Lukin László – Ugrin Gábor	24
VI. Összegzés.....	28
VII. Felhasznált irodalom.....	30

I. Bevezető

Dolgozatom témája, a középiskolai ének-zene tantárgyhoz kapcsolódó tankönyvek népdalanyagának forráselemzése. Témámat, a legjobb összefoglalás érdekében elláttam még egy gondolattal: „*Csak tiszta forrásból*”. Ez az idézet, Bartók Béla Cantata Profana művének záró gondolata. A *forrás*¹ szó jelentése: a földből természetes úton előtörő víz. A hangsúly a természetes szón van, hiszen Bartók, tiszta forráson az ősi, érintetlen népzenezt értette, s ezt tartotta mindenekfeletti értéknek. Ezen érték felfedezése készítette népzene kutatóinkat arra a nemes munkára, hogy a lehető legrészletesebb képet alkothassák meg a magyar népzene egyes rétegeiről, formáiról, típusairól. A felgyűjtött adatokat rendszerezni kezdték, majd nyomtatott formában is megjelentek gyűjteményes kötetekben, melyek tartalmazzák a népdalok dallamát, szövegét, és gyűjtésének adatait, akár többféle változatban is. Nem sok idő kellett hozzá, hogy felismerjék a népzene tanító erejét. Kodály Zoltán pedagógiája kapcsán pedig a tananyag szerves részévé vált a magyar népzene. Leendő énektanárként, fontosnak tartom, hogy a diákok is felismerjék, és értékelni tudják ezt az ősi kultúrát, és az énekóra által megismerjék a Kárpát-medence lehető legtöbb szegletét, a népzenezt keresztül. Ehhez szükséges, hogy a tankönyvekben szereplő népdaloknál meglegyenek a pontos forrásmegjelölések. Ezt azért tartom fontosnak, mert főiskolai tanulmányaim, kutatásaim, és tanítási gyakorlatom során azt tapasztaltam, hogy sok esetben hiányosan, helytelenül vannak feltüntetve ezek az adatok a középiskolai tankönyvekben. Így elkezdtem megvizsgálni, illetve visszakeresni a tankönyvekben szereplő népdalok eredeti forrását. Hogy miért is lényeges ez a kérdés? Számtalan alkalommal lett volna szükségem a dallamok forrására, de nem kaptam róla megfelelő tájékoztatást a tankönyvekből. Többször is előfordult, hogy úgy éreztem, nem volt pontos a közölt lejegyzés, de nem volt lehetőségem ellenőrizni, hogy honnan vette a tankönyvíró az adott dalt. Volt, hogy szerettem volna összeállítani egy népdalcsoportot a köré a dallam köré, amit közölt a tankönyv, de nem volt forrásmegjelölés, amire támaszkodhattam volna. Ez adta az inspirációt a dolgozatom megírásához. A kutatásom során összegyűjtött adatokat, és a megfigyeléseimet táblázatos formában rögzítettem. Elsőként a középiskolai tankönyveket vettem vizsgálat alá.

¹ Éksz. forrás 2.

II. Középiskolai tankönyvek bemutatása

Ahhoz, hogy hiteles képet kaphassak a mai középiskolai tankönyvekről, tanulmányoztam az Emberi Erőforrások Minisztériuma által közre adott, 2014-2015-ös tanévre vonatkozó Közoktatási Tankönyvjegyzéket, melyekből választhatnak, rendelhetnek az egyes iskolák.

II.1. Közoktatási Tankönyvjegyzék a 2014/2015. tanévre² (Ének-zene 9-10)

Tankönyv címe	Kiadó	Szerző/k
MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG Ének-zene 9.	Mozaik Kiadó	Király Katalin
MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG Ének-zene 10.	Mozaik Kiadó	Király Katalin
Ének-zene középiskola 9-10. évfolyam	Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó Zrt.	Lukin László – Ugrin Gábor
Ének-zene 9.	Apáczai Kiadó és könyvterjesztő Kft.	Pálfalvi A. János

Az itt szereplő tankönyvek 2013-ban kerültek forgalomba. Az összes régi szerkesztésű könyvet átdolgozták, hogy megfeleljenek a 2012-es Nemzeti Alaptanterv kritériumainak. Természetesen ez a változtatás az ének-zene tankönyveket sem kerülte el. Mindegyik tankönyv, új, színesebb külsőt, borítót kapott, melyen feltüntették, hogy a 2012-es NAT-szerinti átdolgozott kiadás. Vizsgálataimat a régi és az új tankönyvek összehasonlításával kezdtem. Nagy meglepetésemre nem sok eltérést fedeztem fel a kétféle kiadás között. Változott a tagolás, a színek, oldalak elrendezése, amitől első ránézésre újnak tűnhet a könyv, azonban a tartalom alig módosult. Hogy miért is vetem fel ezt a kérdéskört; miért fontos ez a dolgozatomban? Nagyon is lényeges kérdés, hiszen a könyv szerkesztőinek lehetősége nyílt volna arra, hogy a régi népzenei példákat felfrissítse, módosítsa. Hiszen a legtöbb esetben mellőzték a friss gyűjtések publikálását a tankönyvek, pedig a népzenei gyűjtések nem álltak le Kodály és Bartók után sem. Egyre több népzene kutató (*Schneider Lajos, Lajtha László, Barsi Ernő, Békefi Antal, Olsvai Imre, Kallós Zoltán, Birinyi József, Sebő Ferenc...*) folytatta a gyűjtőmunkát, és gazdagította a meglévő dalanyagot. Ezzel szemben a tankönyvek

² <http://tankonyv.kir.hu/>

nagyrészt egymástól vették át a "jól bevált" dalanyagokat, melyek megragadtak Kodály és Bartók gyűjtői koránál, és nem érezték fontosnak a frissítést. Sajnos ez a tendencia, nem sokat változott az új könyvek kiadásakor sem. Minimális szinten történtek újítások, bevonták más népzene kutatók munkáit is, de a dalok nagy többsége ugyanaz maradt.

III. A tankönyvekben szereplő népdalok feldolgozása

A középiskolai tankönyvekben szereplő összes népdalt megvizsgáltam, és értékeltem, hogy megfelelően vannak-e jelölve a forrására vonatkozó adatok. Tankönyvenként haladva készítettem összegző táblázatot az adatok jobb áttekinthetősége érdekében. Az első oszlopban tüntettem fel a tankönyvekben szereplő népdalok kezdősorát; a középső oszlopban jelöltem a feltüntetett forrásokat; majd a harmadik oszlopban kaptak helyet az általam végzett visszakeresések eredményei. A jelölések úgy igazán részletesek és hitelesek, ha a gyűjtés dátuma is fel van tüntetve. Így biztosan látható, ha hiba van a gyűjtő neve és a megadott évszám között. Saját rendszerezésemben feltüntettem először a könyvet, ahol rátaláltam a dalra, majd a gyűjtés pontos helyét, a gyűjtőt, és az évszámot. Hogyha valamelyik adatot nem találtam meg, azt is jelöltem. A hiányzó évszámok esetén az *é.n.* (évszám nélküli) rövidítést; hiányzó település esetén a *t.n.* (település nélküli), hiányzó megye esetén *m.n.* (megye nélküli) jelölést alkalmaztam. Amikor a település neve igen, de a megye nem volt kiírva, akkor magam pótoltam a hiányzó adatot az 1917-es Magyar Néprajzi Atlasz segítségével. A kiegészített információkat piros színnel jelöltem, természetesen csak a harmadik táblázat esetében. Arra is volt példa, hogy a gyűjtő neve hiányzott, ekkor a *gy.n.* (gyűjtő nélküli) rövidítést írtam ki. A kiegészítések mellett még két féle jelölést alkalmaztam: volt ahol feltüntették külön a gyűjtőt és külön a lejegyző nevét is, ebben az esetben az *L:* (lejegyezte), *Gy:* (gyűjtötte) szót jelentenek.

A kutatást az elérhető összes nyomtatott forrás, internetes adatbázis és CD formájában kiadott népzenei gyűjtések felhasználásával végeztem, hogy megtaláljam a dalok gyűjtési adatait. A kapott információkat, mint már említettem az utolsó oszlopban jelöltem, kiegészítve a tankönyvből hiányzó adatokkal. A dalok közül először a forrásjelölés nélkülieket kerestem vissza, és pótoltam az adatokat. A folytatásban azokat a dalokat is visszakerestem, amiknek volt forrásmegjelölése. Erre azért volt szükség, hogy kiderüljön, valóban hiteles forrásokat tüntettek-e fel a tankönyv szerzői. Fontos volt ez az ellenőrzés is, hiszen sok esetben hibás adatokkal találkoztam, melyek javításra szorultak.

IV. A forráselemzéshez használt publikációk

Ebben a részben tüntettem fel azokat a könyveket, népzenei gyűjteményeket, melyek segítettek az egyes népdalok visszakeresésében. Az adatokat táblázatos formában jelöltem. Az első oszlopban a könyvek teljes adatait tüntettem fel, a második oszlopban pedig azok rövidítéseit. Előre írtam a könyv szerkesztőjének, vagy a gyűjtőnek a monogramját, majd ezután a könyv címében lévő szavak kezdőbetűit. A rövidítésekre azért volt szükségem, hogy a visszakeresett dalok forrására vonatkozó adatait, könnyebben megjeleníthessem az összesített táblázat egyes részeiben.

Az egyes gyűjteményes könyvek és internetes adatbázisok	Rövidítések
Bartók Béla – A magyar népdal	BB. – AMN.
Bartók Béla – Békés megyei gyűjtései	BB. – BMGY
Bartók Béla – Magyar népdalok egyetemes gyűjtemény I.	BB. – MNEGY I.
Bartók Béla – Magyar népdalok egyetemes gyűjtemény II.	BB. – MNEGY II.
Bartók Béla és Kodály Zoltán – Erdélyi magyar népdalok	BB. – KZ. – EMN
Barsi Ernő – Daloló Rábaköz	BE. – DR.
Barsi Ernő – Zene egy sályi pásztor életében	BE. – ZESPÉ.
Bárdos Lajos – Gyöngyvirág – 92 magyar népdal	BL. – GYMN.
Bárdos Lajos – Magyar cserkész daloskönyve	BL. – MCSD.
Bárdos Lajos – Százszorszép – 100 magyar népdal	BL. – SZMN.
Bereczky János – A magyar népdal új stílusa II.-IV.	BJ. – AMNÚS II.-IV.
Bereczky János, Domokos Mária, Olsvai Imre, Paksa Katalin, Szalai Olga – Kodály népdalfeldolgozásainak dallam- és szövegforrásai	BJ.-DM.-OI.-PK.-SZO. – KNDÉSZ.
Békefi Antal – Bakonyi népdalok	BA. – BN.
Békefi Antal – Vasi népdalok	BA. – VN.
Béres József – Szép magyar ének	BJ. – SZMÉ
Bodor Anikó – Vajdasági magyar népdalok II.	BA. – VMN II.
Bodza Klára, Paksa Katalin – Magyar népi énekiskola I.	BK.-PK. – MNÉI.
Borsai Ilona – Nagy Miklós – Eger környéki népdalok	BI.-NM. – EKN.
Dobszay László – A magyar dal könyve	DL. – AMDK

Domokos Pál Péter, Rajeczky Benjamin – Csángó népzene III.	DPP. – RB.: CSN III.
Dr. Kálmán Lajos – A Kecskemét környéki népdalkincs kistükre	DKL. – AKKNK.
Együd Árpád – Kaposváron megverték a rézdobot	EÁ. – KMAR.
Fajcsák Attila – Ötven felnémeti népdal	FA. – ÖFN.
Járdányi Pál – Magyar népdal típusok I.	JP. – MNT I.
Kallós Zoltán – Balladák könyve	KZ. – BK.
Kallós Zoltán – Új guzsalyam mellett	KZ. – ÚGM.
Kiss Lajos - Lőrincréve népzeneje - Karsai Zsigmond dalai	KL. – LN.-KZSD.
Kodály Zoltán – A magyar népzene	KZ. – AMN.
Lajtha László – Széki gyűjtés	LL. – SZÉGY.
Lajtha László – Szilágysági gyűjtéseiből	LL. – SZIGY.
Náray György – Mennyei dal – Lyra Coelstis.	NGY. – MD-LC.
Nyék Sándor – Daloló Balaton	NYS. – DB.
Maczkó Mária – Rónai Lajos – Galga menti népdalok	MM.-RL. – GMN.
Magyar Népzene Tára I-XII.	MNT I – XII.
Martin György – A magyar körtánc és európai rokonsága	MGY. – AMKÉER.
Pátria magyar népzenei gramofonfelvételek	PMNG.
Rosonczy - Kovács Mihály - Felsütött a nap az égre – Magyar népdalok	RKM. – FANAÉ-MN.
Sebestyén Gyula – Regős énekek	SGY. – RÉ.
Vargyas Lajos – A magyarság népzeneje	VL. – AMN.
Veress Sándor – Moldvai gyűjtés	VS. – MGY.

V. Tankönyvek népdalanyagának elemzése

Ebben a fejezetben tankönyvenként haladva vizsgáltam meg az egyes népdalok forrására vonatkozó adatokat. Elsőként a Mozaik Kiadó tankönyveivel foglalkoztam. Megállapításaimat táblázatos formában jelöltem.

V.1. MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG – Ének-zene 9. – Király Katalin:

Ebben a tankönyvben, egy dal kivételével (*Apámért s anyámért...*), mindegyikhez tartozott forrásmegjelölés. A vizsgálódásaim során igyekeztem a lehető legtöbb adatot megtudni az adott népdalról. Saját rendszerezésemben feltüntettem először a könyvet, ahol rátaláltam a dalra, majd a gyűjtés pontos helyét, a gyűjtőt, és az évszámot. Hiányzó adatok esetében az egyes rövidítéseket, és kiegészítéseket használtam.

A tankönyvek, minden esetben kihagyták a dátum feltüntetését, csupán a gyűjtés helyét - település illetve megye tekintetében -, illetve magát a gyűjtőt jelölték meg.

A sok elérhető könyv ellenére, voltak dalok, melyek sehol sem szerepeltek olyan formában, ahogy a tankönyv közli, így nem tudtam ellenőrizni a forrást sem. Ezzel szemben voltak olyan dalok is melyek több gyűjtésben is megjelentek. Ezeket is jelöltem a harmadik oszlopban, feltüntettem mindegyik adatot. Azoknál a daloknál is fedeztem fel érdekességet, melyeknél megtaláltam a tankönyvben szereplő dallamot és szöveget. Sok esetben teljesen eltérő forrást találtam, mint amit a tankönyv feltüntetett. Volt, hogy csak részinformációkban volt eltérés: a gyűjtés helye, az évszám, vagy épp maga a gyűjtő neve esetében. Olyan esetek is voltak, ahol minden adat eltérő volt a tankönyvben szereplő és az általam megtalált között.

Népdalok kezdősor szerint	Tankönyvben feltüntetett források	Források visszakeresésének eredményei
Aj, sirass édes anyám...	<i>Gyergyószentmiklós (Csík m.), Kodály Zoltán</i>	<i>BJ.-DM.-OI.-PK-SZO. – KNDÉSZ.: Gyergyó (Csík m.), Kodály Zoltán, 1910</i>
Apámért s anyámért...	<i>Semmiféle forrásmegjelölést nem tüntettek fel.</i>	<i>Székelyföld (Gyergyó), gy.n., é.n.</i>
Bujdosik az elmém...	<i>Nagykőrösi tanyás (Pest m.), Lajtha László</i>	<i>KZ. – AMN: Nagykőrösi tanyák (Pest vm.)</i>

		<i>Lajtha László, é.n.</i>
Bús a kis gerlice madár...	<i>Lőrincrève (Erdély), Karsai Zsigmond</i>	<i>MNT III/B.: (Bús a bús gerlice madár...) Pécel (Pest), Lőrincrève (Alsó-Fehér), Kiss Lajos, 1955. VII. KL. – LN.: Lőrincrève (Erdély), Karsai Zsigmond, é.n.</i>
Elszaladt a lovam...	<i>Bugac (Bács-Kiskun m.) Dr. Kálmán Lajos és Birinyi József</i>	<i>DKL. – AKKNK.: Bugac (Bács-Kiskun m.) Kálmán Lajos, 1980</i>
Ez a gőzös...	<i>Bükkszék (Heves m.), Borsai Ilona</i>	<i>BI.-NM. – EKN.: Bükkszék (Heves m.), Borsai Ilona, 1974</i>
Feljött már az esthajnali csillag...	<i>Dióság (Szilágyményes m.), Lajtha László</i>	<i>Általánosan ismert. LL. – SZIGY.: Dióság (Szilágyményes m.), Lajtha László, 1914 BJ. – AMNÚS IV.: Rimóc (Nógrád), Szabóné Szojka Anna és Vikár László, 1955.AP 1328h. (3. sor variáns)</i>
Rákóczi kocsmabó'... (Halálra hurcolt menyasszony)	<i>Törökkoppány (Somogy m.), Lajtha László</i>	<i>B.B. - MNEGY I.: Törökkoppány (Somogy), Bartók Béla, 1938.III.1.</i>
Hej, rozsmaring...	<i>Hollókő (Nógrád m.), Borsai Ilona</i>	<i>BI.-NM. – EKN.: Egerszólát, (Heves m.), Nagy Miklós, 1978</i>
Jajj, édesapám, édesanyám...	<i>Mohi (Bars m.), Kodály Zoltán</i>	<i>MNT. V.: Mohi (Bars m.) Kodály Zoltán, 1914.IV.</i>
Kemény kősziklának...	<i>Vacsárcsi (Csík m.), Bartók Béla</i>	<i>KZ. – AMN: Vacsárcsi (Csík vm.), Bartók Béla, 1907</i>
Kolozsváros olyan város...	<i>Vacsárcsi (Csík m.), Bartók Béla</i>	<i>DL. – AMDK: t.n., m.n., é.n., gy.n. BB. – MNEGY II.: Csíkvacsárcsi (Csík), Bartók</i>

		<i>Béla, 1907.VII.</i>
Körösői kertek alatt...	<i>Kalotaszeg (Közép-Erdély), Bartók Béla</i>	BJ. – SZMÉ: <i>Általánosan ismert</i> VL. – AMN: <i>Köröső (Kolozs), Bartók Béla, 1936 (díszített variáció)</i>
Lement a nap a maga járásán...	<i>Somogy m., Vikár Béla</i>	KZ. – AMN: <i>t.n., Somogy vm. Vikár Béla, é.n., (ritmikai variáció)</i>
Madárka, madárka...	<i>Szuha (Heves m.), Kodály Zoltán</i>	KZ. – AMN: <i>Tura (Pest vm.) 1906. Bartók Béla</i> BJ. – SZMÉ: <i>Szuha (Heves), Kodály Zoltán, 1923</i>
Megrakják a tüzet...	<i>Sándorfalva (Csongrád m.), Péczy Attila</i>	MNT VII.: <i>Sándorfalva (Csongrád), Dencs István, Péczy Attila 1932</i>
Nagy udvara van a Holdnak...	<i>Felnémet (Heves m.), Nagy Miklós</i>	BI.-NM. – EKN.: <i>Felnémet, (Heves m.), Nagy Miklós, 1972</i>
Repülj madár, repülj...	<i>Csikmenaság (Csík m.), Lajtha László</i>	BB. MNEGY I.: <i>Csikmenaság (Csík), Lajtha László, 1911</i>
Szánkón viszik a menyasszony ágyát...	<i>Bag (Pest m.), Maczkó Mária</i>	MM.-RL. – GMN.: <i>Bag (Pest m.), Maczkó Mária és Rónai Lajos, 1935</i>
Szivárvány havasán...	<i>Gyergyóalfalu (Csík m.), Kodály Zoltán</i>	BB.-KZ. – EMN: <i>Gyergyóalfalu (Csík m.), Kodály Zoltán, 1910</i> JP. – MNT: <i>(székely)</i> <i>t.n., m.n., é.n., gy.n.</i>
Szomorú fűzfának...	<i>Istensegits (Bukovina), Kodály Zoltán</i>	BB. – MNEGY I.: <i>Istensegits (Bukovina), Kodály Zoltán, 1914</i>
Túlsó soron esik az eső...	<i>Eger (Heves m.), Nagy Miklós</i>	BI.-NM. – EKN.: <i>Eger (Heves m.), Nagy Miklós, é.n.</i>

V.2. MUZSIKÁLÓ NAGYVILÁG – Ének-zene 10. – Király Katalin:

A két Mozaikos tankönyv nagyon hasonló felépítést mutat. Ebben a tankönyvben, kettő olyan dal szerepel, melynél nem tüntettek fel semmiféle forrást (*Egy gyenge kismadár...*, *Őszi szél fúj...*) Ezeken kívül, az összes többi esetben találunk forrásjelölést. Az adatok ugyanúgy vannak feltüntetve, mint az előző esetben: gyűjtés pontos helye (település és megye), illetve a gyűjtő vagy gyűjtők nevei. Az előző könyvnél megjelenő hiányosság itt is érvényes: a gyűjtések időpontjai nincsenek feltüntetve. Ezért, a kutatásom során igyekeztem a lehető legtöbb adatot megtudni az adott népdalról. Saját rendszerezésemben hasonlóan jártam el, mint az előző táblázatnál: feltüntettem először a könyvet, vagy adatbázist ahol rátaláltam a dalra, majd a gyűjtés pontos helyét, a gyűjtőt, és az évszámot.

Az adatok visszakeresése ennél a könyvnél sem ment teljesen hibátlanul. Néhány esetben, mint az előző tankönyvnél is, más dallami vagy szövegbeli változatot találtam, eltérő módon a tankönyvtől. Ebben az esetben a forráskeresés eredményeihez azt írtam, hogy más változat található meg. Voltak dalok melyek sehol sem szerepeltek, így nem tudtam ellenőrizni a forrást, ebben az esetben azt írtam az eredményekhez, hogy nem szerepel egyik gyűjteményben sem.

Szintén azonosságot mutat a két könyv között az, hogy itt is találhatóak olyan dalok, ahol teljesen eltérő forrást találtam, mint amit a tankönyv feltüntetett. Volt, hogy csak részinformációkban volt eltérés: a gyűjtés helye, az évszám, vagy épp maga a gyűjtő neve esetében. Azonban olyan esetek is voltak, ahol minden adat eltérő volt a tankönyvben szereplő és az általam megtalált között.

Népdalok kezdősor szerint	Tankönyvben feltüntetett források	Források visszakeresésének eredményei
Adjon az úristen ennek a házigazdának...	<i>Inke (Somogy m.), Sebestény Gyula</i>	SGY. – RÉ. IV.: csak szöveg, t.n., m.n., Sebestény Gyula, é.n.
A dudari utcán...	<i>Dallama: Felsőiregh (Tolna m.), Bartók Béla; szövege: Bakony vidék</i>	(Az ürögi utcán... szövegkezdettel) Felsőireg (Tolna), Bartók Béla, é.n.
A gyulai kert alatt...	<i>Bartók Béla feldolgozása – nincs adat a forrásra</i>	BB. – BMGY: Gyula, (Békés m.) , Bartók Béla, 1906
Akkor szép az erdő...	<i>Menyhe (Nyitra m.), Kodály Zoltán</i>	DL. – AMDK: t.n., m.n., é.n., gy.n.
A lány se löhet mindig viola...	<i>Decs (Tolna m.), Olsvai Imre</i>	MGY. – AMKÉER.: Decs (Tolna), Olsvai Imre 1964
A Nád Jancsi csárdába van...	<i>Somogyszob (Somogy m.), Vikár Béla</i>	MNT VI.: Somogyszob (Somogy m.), Vikár Béla, 1898.VIII., Bartók Béla, é.n.
Apám Isten kakukkja...	<i>Cseremis (mari) ének</i>	Cseremis kötetből vette a dallamot Kodály (5 fokú zene 31. dallam) Vsziljev V. M. Mari muro 1920 Kazany
A pünkösdek jeles napján...	<i>Népi töredék, Kodály Zoltán: Pünkösdlő</i>	DL. – AMDK: t.n., m.n., é.n., gy.n.
A Savanyú híres ember...	<i>Dudar (Veszprém m.), Veress Sándor</i>	PMNG: Dudar (Veszprém), Veress Sándor 1937 (Gr0220Aa)
Barna kislány, jól vigyázz...	<i>Sály (Borsod m.), Barsi Ernő</i>	BE. – ZESPÉ.: Sály (Borsod m.) , Barsi Ernő, 1962.VII.29.

Báta vize...	<i>Dél-Dunántúl</i>	MGY. – AMKÉER.: Decs (Tolna), gy.n., é.n.
Bödögei dödölle...	<i>Dallama: Derc (Bereg m.), Bartók Béla; szövege: Pápa táján</i>	BB. – AMN.: (Még az este jól voltál...) szövegkezdet t.n., m.n., Bartók Béla, 1912
Dicsőség, szent áldás, tisztesség...	<i>Náray: Lyra Coelestis (1695), Sík Sándor</i>	<i>Náray: Lyra Coelestis – Mennyei dal (1695), Sík Sándor</i>
Doberdónál van egy szomorú fűzfa...	<i>Teskánd (Zala m.), Olsvai Imre</i>	BJ. – AMNÚS II.: 1057 Bogács (Borsod), Víg Rudolf, 1958
Duna parton...	<i>Óriszentpéter (Vas m.), Vikár Béla</i>	MNT VII.: Óriszentpéter (Vas.), Németh Sándor, Vikár Béla, 1899
Ecce neki dáridom...	<i>Vágfarkasd (Nyitra m.), Barsi Ernő</i>	MNT II.: Vágfarkasd (Nyitra) Sennovitz Gyula, 1902.I.
Egy gyenge kismadár hozzám kezde járni...	<i>Semmiféle forrásmegjelölést nem tüntettek fel.</i>	MNP. – Erdély (Gyimes), gy.n., é.n.
Elmegyek, elmegyek...	<i>Kászonimpér (Csík m.), Kodály Zoltán</i>	KNFDÉSF: Kászonimpér (Csík m.), Kodály Zoltán, 1912
Elvégeztük, elvégeztük az aratást...	<i>Zobor-vidéki „aratásvégző” ének</i>	MNT II.: Ghymes (Nyitra), Kodály Zoltán, 1906
Erdő, erdő kerek erdő...	<i>Keszthely (Zala m.), Bartók Béla</i>	KZ. – AMN: Keszthely (Zala vm.), Bartók Béla, 1906
1968-at írunk...	<i>Kám (Vas m.), Békefi Antal</i>	BA. – VN.: t.n., m.n., Kám, Békefi Antal, 1968
Él a magyar, áll Buda még...	<i>Színi Károly: A magyar nép dalai és dallamai – 1865</i>	<i>Színi Károly: A magyar nép dalai és dallamai – 1865</i>
Én Istenem, add meg érnem...	<i>Gyimesbükk (Csík m.), Lajtha László</i>	KZ. – AMN.: Gyimesbükk (Csík vm.) Lajtha László,

		1912
Ezernyolcszáznegyvenhatba'	<i>Csikrákos (Csík m.), Bartók Béla</i>	<i>MNT IX.: Csikrákos (Csík), Bartók Béla, 1907.VII.</i>
Fel nagy örömré...	<i>Gárdonyi Géza szerzeménye</i>	<i>BJ. – SZMÉ: Pásztorének. Dallam és szöveg: Gárdonyi Géza</i>
Folyik a víz, áll a part...	<i>Mari – cseremisiz ének.</i>	<i>Cseremisiz kötetből vette a dallamot Kodály (5 fokú zene 31. dallam) Vsziljev V. M. Mari muro 1920 Kazany</i>
Ha azt tudnád, amit én...	<i>Szlavónia, kórógyi karikázó</i>	<i>MGY. – AMKÉER.: (Eltérő szövegekkel) Szentlászló – Laslovo, Jugoszlávia</i>
Ha kiindulsz, Erdély felől...	<i>Vacsárcsi (Csík m.), Bartók Béla</i>	<i>BB. – MNEGY II.: Vacsárcsi (Csík), Bartók Béla, 1907.VII.</i>
Három éjjel, három nap...	<i>Galgamácsa (Felvidék), Nagy Miklós</i>	<i>BL. – GYMN.: Gúta (Komárom), Molnárné Csizy Jolán, 1942</i>
Három szent királyok, idejöttünk...	<i>Keszthely (Zala m.), Sági János</i>	<i>Nem található ez a változat egyetik kötetben sem.</i>
Hol jártál az éjjel...	<i>Bogyiszló (Pest m.), Vikár Béla</i>	<i>(Vikár nem gyűjtött Bogyiszlón) MNT VI.: Bogyiszló (Pest m.), Andrásfalvy, Mácz, Martin György, Pesovár Ernő, 1958.XI.</i>
Igyál betyár, múlik a nyár...	<i>Szőlősgyörök (Somogy m.), Nyék Sándor</i>	<i>NYS. – DB.: Szőlősgyörök (Somogy m.), Nyék Sándor, 1956</i>
János, Isten megtartson...	<i>Hercegfalva (Fejér m.), Rajeczky Benjamin</i>	<i>Nem található ez a változat egyetik kötetben sem.</i>

Kalapom a Tiszán úszkál...	<i>Vágfarkasd</i> (Nyitra m.), <i>Kodály Zoltán; Czuczor Gergely szövege</i>	MNT VIII/A.: <i>Vágfarkasd</i> (Nyitra), <i>Kodály Zoltán;</i> 1905
Keljetek fel álmotokból...	<i>Palotás</i> (Nógrád m.), <i>Kodály Zoltán</i>	MNT II.: <i>Palotás (Nógrád),</i> <i>Szita János, Kodály Zoltán,</i> 1922.VI.
Kicsi madár, jajj de fent szállsz...	<i>Csíkverebes</i> (Csík m.), <i>Lajtha László</i>	MNT VI.: <i>Csíkverebes</i> (Csík), <i>Kovács Balázs,</i> <i>Lajtha 1912.IV.</i>
Kis gerice madárka...	<i>Bogdánfalva</i> (Moldva)	DPP.-RB.: CSN III.: <i>Bogdánfalva. (Moldva)</i> Gy: <i>Balla Péter, L: Bartók</i> <i>Béla, 1934</i>
Lement a Nap, nincs már meleg...	<i>Menyhe</i> (Nyitra m.), <i>Manga</i> <i>János</i>	<i>Más dallam, azonos szöveg,</i> <i>több változat: MNT.</i>
Leszedik a szőlőt október után...	<i>Ostoros</i> (Heves m.), <i>Nagy</i> <i>Miklós</i>	BL.-NM.: EKN.: <i>Ostoros,</i> <i>(Heves m.),</i> <i>Nagy Miklós, é.n.</i> BJ. – AMNÚS: I.337. <i>Fedémes (Heves),</i> <i>Paulovics Géza, 1957.AP</i>
Megkötöm lovamat...	<i>Újszász</i> (Pest m.), <i>Bartók</i> <i>Béla</i>	KZ. – AMN.: <i>Újszász (Pest</i> <i>m.), Bartók Béla, 1916</i>
Megkötötték nékem a koszorút...	<i>Hévízgyörk</i> (Pest m.), <i>Maczkó Mária</i>	MM.-RL. – GMN.: <i>Galga</i> <i>mentén általánosan ismert,</i> <i>Maczkó Mária és Rónai</i> <i>Lajos</i>
Mikor gulyás legény voltam...	<i>Felsőiregh</i> (Tolna m.), <i>Bartók Béla</i>	BB. – MNEGY II.: <i>Felsőireg (Tolna), Bartók</i> <i>Béla, 1907.IV.3.</i>
Nem anyától szül'tem...	<i>Menyhe</i> (Nyitra m.), <i>Manga János</i>	MNT III/A.: <i>Menyhe</i> (Nyitra), <i>gy.n., 1938</i> <i>lej. Rajeczky Benjamin.</i>

		BB. MNEGY I.: Menyhe (Nyitra), Kodály Zoltán 1909
Nem messze van ide kis Margita...	<i>Felnémet (Heves m.), Fajcsák Attila</i>	FA. – ÖFN.: <i>Felnémet (Heves m.), Fajcsák Attila, 1917.08.23.</i>
Őszi szél fúj a hegyekről...	<i>Semmiféle forrásmegjelölést nem tüntettek fel.</i>	BJ. – SZMÉ: t.n., Kolozs m. Vizi Tamás, 1936
Ragyog az égen egy csillag...	<i>Siklód (Udvarhely m.), Vikár Béla; lejegyezte: Bartók Béla</i>	MNT II.: <i>Siklód (Udvarhely m.), Vikár Béla; lej.: Bartók Béla</i>
Repülj, madár, repülj...	<i>Csikmenaság (Csík m.), Lajtha László</i>	BB. MNEGY I.: <i>Csikmenaság (Csík), Lajtha László, 1911.VII.</i>
Rózsa Sándort hat zsandár kíséri...	<i>Kisunyom (Vas m.), Békefi Antal</i>	BA. – VN.: <i>Kisunyom (Vas m.), Békefi Antal 1966</i>
Széles a Piova vize...	<i>Alsóújlak (Vas m.), Békefi Antal</i>	BA. – VN.: <i>Alsóújlak, (Vas m.), Békefi Antal, 1973</i>
Szőlővessző, venyige...	<i>Dallama: Doboz (Békés m.), Bartók Béla; szövege: Győrben</i>	BB. – BMGY.: <i>Dallama: t.n., Békés megye, Bartók Béla, é.n., szövege: Győr</i>
Talalaj, talalaj, Tóth Lőrinc...	<i>Menyhe (Zobor-vidék) Kodály Zoltán</i>	MNT II.: <i>Menyhe (Nyitra), Gy: Manga János, Hanglemez lej.: Rajeczky Benjamin, 1938 (Pátria GR040Bd)</i>
Tanakajdi, Tanakajdi templom tetejére...	<i>Tanakajd (Vas m.), Békefi Antal</i>	BA. – VN.: <i>Tanakajd, (Vas m.), Vikár László, 1954 (1. vsz.) A két utolsó versszakot Békefi Antal jegyezte fel t.n., m.n., 1875-ben</i>
Tollfosztóba voltam az	<i>Bartók gyűjtése</i>	KZ. – AMN: <i>Felsőíreg</i>

este...		<i>(Tolna m.), Bartók Béla, 1907</i>
Vettem marujánát...	<i>Szentegyházasfalu (Udvarhely m.), Vikár Béla</i>	<i>BB. – MNEGY I.: (díszített változat), Szentegyházasfalu (Udvarhely), Gy: Vikár Béla, é.n., L: Bartók Béla</i>
Végigmentem a tárkányi...	<i>Felsőtárkány (Heves m.), Vikár Béla</i>	<i>KZ. – AMN: Felsőtárkány (Heves m.), Vikár Béla, é.n.</i>
Víg örömmel... (János köszöntő)	<i>Dallama: Kodály Zoltán feldolgozása Szövege: Arany - Gyulai II. 321, 1949</i>	<i>Dallama: Kodály Zoltán feldolgozása Szövege: Arany - Gyulai II. 321, 1949 Magyar népköltészeti gyűjtemény II. 321, 0949</i>
Zavaros a Tisza...	<i>Kecskemét (Bács-Kiskun m.), Vásárhelyi Zoltán</i>	<i>BJ. – SZMÉ: Kecskemét – Bugac (Pest-Pilis-Solt-Kiskun), Vásárhelyi Zoltán, 1933</i>

V.3. Apáczai Kiadó – Ének-zene 9. – Pálfalvi A. János

A Mozaikos tankönyvcsalád után, a másik nagy kiadó tankönyvét vettem vizsgálat alá. Az Apáczai kiadó tankönyve, merőben eltért a többitől, abból a szempontból, hogyan viszonyul a népzene témaköréhez. Ami a leginkább szimpatikus volt számomra, hogy a magyarság népzenejét részletező fejezetet a „Tiszta forrás” kérdéskörével indította. Bartók és Kodály örökérvényű idézeteivel vezeti a tankönyv szerzője közelebb a diákokat a népzene csodálatos világának megismeréséhez, megbecsüléséhez. – *„Előbb magunkat ismerjük meg, hogy el ne tévedjünk a világ rengetegében. Ha házat akarunk építeni, hogy ne ártson neki szakadó eső, árvíz és fűvő szél, kősziklára kell raknunk, nem homokra. A mi kősziklánk más nem lehet, mint az ősi magyar népdal.”*³

A források jelölése szempontjából, ennél a könyvnél egyetlen olyan népdal sem volt, melynél ne szerepelt volna adat a gyűjtésre vonatkozóan. Hiányosságok azonban itt is felmerültek. Több helyen csak nagyobb néprajzi tájegység volt feltüntetve, település név, illetve gyűjtő neve pedig nem. Ennek ellenére egy tudatosan megszerkesztett könyvet láttam magam előtt, mely nagy figyelmet fordít a forrásokra. A visszakeresések eredményeinél legtöbb esetben megegyeztek az általam talált és a tankönyvben feltüntetett adatok. Az egyes hiányosságokat csupán évszámokkal kellett kiegészíteni. Ami még eltérés volt ennél a könyvnél, a többihez képest az az, hogy sok újabb gyűjtést is tartalmaz, sokat a még ma is élő népzene kutatók gyűjtéseiből. Ilyen gyűjtő például: Kallós Zoltán, Birinyi József, Agócs Gergő, és az általam személyesen is ismert Joób Árpád és Römer Ottó.

Az adatok részletesebb vizsgálata során kiderült, hogy a kezdetben feltüntetett „Tiszta forrás” gondolatörnek nem felel meg teljes mértékben a tankönyv. Voltak olyan esetek, amikor kiderült, hogy egy műdal gyűjtötték fel, és azt illesztették a tankönyvbe a magyar népzene fejezetbe. Ilyen volt például a: Jó bor, jó egészség... - *Nyitragerencsér (Nyitra)*, Agócs Gergely., és a Leszakadt a pincelakat... - *Sajólad (B-A-Z)*, Keve György. *MNT. IV.: Sajólad (Borsod)*, Kerényi György, 1952.I. és az *Érik már, érik már... Felsőireg (Tolna)*, Bartók Béla – a műdal címe: *A nagyságos kisasszony felmászott a fára*. Annak oka, hogy bekerülhetett a nép körébe egy műdal nagyon egyszerű. A „slágerré” vált műdalokat nemcsak a városi ember hallotta és ismerte, hanem a parasztság is. Ha voltak olyan dalok, amik tetszettek nekik, azt szívesen énekelték, anélkül, hogy feltétlenül tudták volna, hogy az egy műdal.

³ Kodály Zoltán: 101 magyar népdal - előszó

Népdalok kezdősor szerint	Tankönyvben feltüntetett források	Források visszakeresésének eredményei
Sok számos esztendőket... (Sok Zsuzsánna napokat...)	<i>Középerdély</i>	DL.- AMDK: <i>t.n., m.n., gy.n., é.n.</i> LL. – SZÉGY: <i>t.n., m.n., gy.n., é.n.</i>
János-köszöntő (Zendülj fel, Szent János...)	<i>Szilágyság</i> (<i>Erdély, Kárásztelek</i>) II.	BK.-PK. – MNÉI.: <i>t.n., Szilágyság, gy.n., é.n.</i>
Fújnak a föllegek...	<i>Nemespátró</i> (Somogy), Olsvai Imre	MNT VI. – <i>Nemespátró</i> (Somogy), Olsvai Imre, 1962.II.
Énekeljünk, énekeljünk...	<i>Klézse</i> (Moldva), <i>Veress</i> Sándor	VS. – MGY.: <i>Klézse</i> (Moldva), <i>Veress Sándor, é.n.</i>
Este vagyon e faluba'...	<i>Klézse</i> (Moldva)	RKM. – FANAÉ-MN.: <i>Klézse</i> (Moldva), Domokos Mária, Kallós Zoltán, Léránt Andrea, Németh István, Teszáry Miklós, 1993
Röpülj páva, röpülj...	<i>Surd</i> (Somogy), Kodály Zoltán	BJ. – SZMÉ: <i>Surd</i> (Somogy), Seemayer Vilmos, 1935 MNT: <i>Nemespátró</i> (Somogy), Vikár László, 1956.III.
Béres legény...	<i>Baracs</i> (Fejér), Bartók Béla	MNT: <i>Baracs</i> (Fejér), Bartók Béla, 1906.IX.
Azhol én elmegyek...	<i>Kászonimpér</i> (Csík), Kodály Zoltán	BB.-KZ. – EMN: <i>Kászonimpér</i> (Csík vm.) 1912. Kodály Zoltán
Annyi bánat a szívemen...	<i>Gyergyóújfalu</i> (Csík),	MNT: <i>Gyergyóújfalu</i> ,

	<i>Bartók Béla</i>	<i>(Csík), Bartók Béla, 1907</i>
Szivárvány havasán...	<i>Gyergyóújfalu (Csík), Kodály Zoltán</i>	<i>BB.-KZ. – EMN: Gyergyóalfalu (Csík vm.), Kodály Zoltán, 1910</i>
Körösfői kertek alatt...	<i>Körösfő (Kalotaszeg), Bartók Béla</i>	<i>BJ. – SZMÉ: (díszített var.) Általánosan ismert VL. – AMN: Körösfő (Kolozs), Bartók Béla, 1936</i>
Katona vagyok én...	<i>Istensegíts (Bukovina), Kodály Zoltán</i>	<i>BB.-KZ. – EMN.: Istensegíts (Bukovina), Kodály Zoltán, 1914</i>
Megrakják a tüzet...	<i>Sándorfalva (Csongrád), Péczei Attila</i>	<i>BB. – MNEGY I.: Sándorfalva (Csongrád), Péczei Attila, 1933</i>
Csillagok, csillagok...	<i>Buzsák környéke (Somogy), Bartók Béla</i>	<i>Más változat: BL. – MCSD.: Keszthely (Zala m.), Bartók Béla, é.n.</i>
Este, este, de szerelmes kedd este...	<i>Bogács (Borsod), Vig Rudolf</i>	<i>(Este, este, de szerelem egy este... szövegvariáns) BJ. – AMNÚS IV.2017.: Tápiógyőre (Pest-Pilis-Solt- Kiskun), Lázár Katalin, 1981.AP 12634c.</i>
Szép a gyönygyvirág...	<i>Csőszpuszta (Fejér), Békefi Antal</i>	<i>BA. – BN.: Csőszpuszta, m.n., Békefi Antal, 1953</i>
A csitári hegyek alatt...	<i>Alsócsitár (Nyitra), Kodály Zoltán</i>	<i>DL. – AMDK: 338 KZ. – AMN.: Kistild (Bars vm.), Vikár Béla, é.n.</i>
A bolhási kertek alatt...	<i>Bolhás (Somogy), Kodály Zoltán</i>	<i>DL. – AMDK: t.n., m.n., gy.n., é.n. KZ. – AMN: Bolhás (Somogy m.), Kodály Zoltán, 1922</i>

Hess páva, hess páva...	<i>Szováta (Maros-Torda), Vikár Béla</i>	BB.-KZ. – EMN: <i>Szováta (Maros – Torda) 1904.VII.16. Gy: Vikár béla, L: Bartók Béla</i>
A fényes nap...	<i>Csángó népi dallam</i>	DL. – AMDK: t.n., m.n., gy.n., é.n. DPP.-RB.: CSN II.: t.n., m.n., gy.n., é.n.
Kis kertet kerítettem...	<i>Somogy megye, Bartók Béla</i>	MNT VII.: <i>Mesztegyő (Somogy), Chárán Kristóf Gyula, 1967</i>
Érik már, érik már...	<i>Felsőireg (Tolna), Bartók Béla</i>	<i>A nagyságos kisasszony felmászott a fára - műdal</i>
Kőműves Kelemen – Összetanakodott tizenkét kőműves...	<i>Vista (Kolozs), Kallós Zoltán</i>	KZ. – BK.: <i>Visa (Mezőség), Kallós Zoltán, 1969</i>
Gyere velem, Molnár Anna...	<i>Ikervár (Vas), Békefi Antal</i>	BA. – VN.: <i>Ikervár, (Vas m.), Békefi Antal, 1971</i>
Rákóci kocsmábó...	<i>Törökkoppány (Somogy), Lajtha László</i>	DL. – AMDK: t.n., m.n., gy.n., é.n. KZ. – AMN.: <i>Törökkoppány (Somogy vm.), Lajtha László, 1938</i>
Hová mégy, hová mégy, te kevély katona? ...	<i>Klézse (Moldva), Domokos Pál Péter</i>	DL. – AMDK: t.n., m.n., gy.n., é.n.
Ha elindul az a vonat, hej, de az a vonat...	<i>Türe (Kalotaszeg), Halmos Béla, Kallós oltán., Németh István, Paksa Katalin</i>	<i>Szöveg nélkül, díszítettebb dallammal: MNT VI.: Magyarlóna (Kolozs), Kallós Zoltán – Martin György, 1969.IV.</i>
De szeretnék az égen csillag lenni...	<i>Méra (Kolozs), Kallós Zoltán</i>	MNT X.: <i>Méra (Kolozs), Kallós, 1963.V.</i>
A mérai hegytetőn...	<i>Méra (Kolozs),</i>	JJ.-FJ. - RMD.:

	<i>Kallós Zoltán</i>	<i>Méra (Kolozs m.), Jagamas János, 1955</i>
Udvaromon hármát fordult a kocsi...	<i>Ördögösfüzes (Kolozs), Kallós Zoltán, Németh István</i>	<i>RKM. – FANAÉ-MN.: Ördögösfüzes (Kolozs m.), Kallós Zoltán, Németh István, 2008</i>
Azért reám ne haragudj...	<i>Jobbágytelke (Maros), Szabadi Mihály</i>	<i>RKM. – FANAÉ.: Jobbágytelke, (Maros m.), Szabadi Mihály, 1967</i>
Szeretöm e táncba'...	<i>Klészse (Moldva), Szabadi Mihály.</i>	<i>Sorokban változat: MNT XI.: Klészse (Moldva), Kallós Zoltán, Vikár László, 1965.I.</i>
S e kertembe egy madár...	<i>Moldva, Dobó Klára</i>	<i>RKM. – FANAÉ-MN.: (E kertemben... szövegkezdet, néhány hang eltérő) Klészse (Moldva), Kallós Zoltán, 1965</i>
Megvirágzott a diófa...	<i>Bogdánfalva (Moldva), Jagamas János</i>	<i>MNT. VII.: Bogdánfalva (Moldva), Jagamas János, 1953</i>
Feljött a nap, szépen ragyog...	<i>Bogdánfalva (Bákó)</i>	<i>Nem található ez a változat egyik kötetben sem.</i>
Felverem a rézsarkantyúm...	<i>Nádudvar (Hajdú-Bihar), Szabó Viola, Dévai János, Rőmer Ottó, Joób Árpád</i>	<i>RKM. – FANAÉ-MN.: Nádudvar (Debrecen), Szabó Viola, Dévai János, Rőmer Ottó, Joób Árpád, 1981</i>
Zúg az erdő, zúg a nádas...	<i>Hajdúhadház (Hajdúság), Kiss Lajos</i>	<i>RKM. – FANAÉ-MN.: Hajdúhadház (Szatmár), Kiss Lajos, 1959</i>
Jó bor, jó egészség...	<i>Nyitragerencsér (Nyitra), Agócs Gergely</i>	<i>Műdal</i>

Arattam, arattam...	<i>Alsóbodok (Nyitra), Agócs Gergely</i>	RKM. – FANAÉ.: <i>Alsódobok, (Nyitra m.), Agócs Gergely, 1999</i>
Leszakadt a pincelakat...	<i>Sajólád (Borsod-Abaúj- Zemplén), Keve György</i>	Műdal: MNT. IV.: <i>Sajólád (Borsod)</i> Kerényi György, 1952.I.
Ha a dunna szólni tudna...	<i>Romhány (Palócföld), Sárosi Bálint, Sztanó Pál</i>	Általánosan ismert
Báta vize...	<i>Öcsény (Tolna), Olsvai Imre</i>	MGY. – AMKÉER.: <i>Decs (Tolna), gy.n., é.n.</i>
A traktor a földet...	<i>Balatonkeresztúr (Somogy), Bárdos Lajos</i>	BL. – GY.: <i>Balatonkeresztúr (Somogy), Bárdos Lajos, 1926</i>
Zavaros a Tisza...	<i>Balatonkeresztúr (Somogy)</i>	RKM. – FANAÉ.-MN.: <i>Szilágypér (Szatmár), Sipos Jenő, 1973</i>
Zöld selemből...	<i>Vitnyéd (Győr-Moson- Sopron), Barsi Ernő</i>	BE. – DR. III.: <i>Vitnyéd, m.n., Barsi Ernő, é.n.</i>

V.4. Nemzedékek Tudása - Ének-zene 9-10. Lukin László – Ugrin Gábor

Az utolsó elemzésre szánt tankönyvnél volt a legnehezebb a forráskutatás. A Mozaik Kiadó és Apáczai Kiadó tankönyveivel ellentétben itt semmiféle forrásmegjelölést nem tüntettek fel. Azért okozott ez nagyobb nehézséget, mert semmiféle támpont nem volt segítségemre, hogy ki gyűjtötte vagy hol. Így nem tudtam sem adott gyűjtőhöz, sem gyűjteményhez kötvé keresni a dalokat. Szöveges ismertetőik ugyan tartoznak az egyes dalokhoz, de ezekből csupán azt tudhattam meg, hogy melyik néprajzi tájegységre jellemző az adott dallam. A megállapításaimat itt is a táblázatban jelöltem. Mivel a tankönyv nem tüntetett fel forrásokat, így a táblázatom csupán két oszlopból áll, elsőben láthatjuk a népdalokat kezdő sor szerint, a másodikban pedig a saját forráskutatásom eredményeit.

Voltak itt is olyan dalok, melyeket több helyen is megtaláltam, így olyan is előfordult, hogy eltérőek voltak a gyűjtési adatok, főleg a gyűjtő személyét tekintve.

Annak ellenére, hogy a tankönyvben szereplő 42 db népdalból egyik esetben sem volt forrásmegjelölés, saját visszakeresésem eredményeinél csupán egyetlen egy népdal maradt forrásmegjelölés nélkül, ez volt a: *Jaj, jaj, jaj, jaj, kedves bátyám...*

Népdalok kezdősor szerint	Források visszakeresésének eredményei
A bárnai kertek alatt...	<i>BL. – SZMN.: Bárna (Nógrád), Kodály Zoltán, 1906</i>
A bolhási kertek alatt...	<i>DL. – AMDK: t.n., m.n., gy.n., é.n. BJ. – AMNÚS: I.128. Bolhás (Somogy), Kodály Zoltán, 1922, (1 hang eltérés)</i>
Aj, sirass édesanyám,	<i>JP. – MNT: (székely) Járdányi Pál</i>
A mi házunk fölött...	<i>BL. – SZMN.: Zsére (Nyitra), Kodály Zoltán, 1911</i>
Amott legel...	<i>BJ. – AMNÚS II.621.: Nemesradnót (Gömör és Kis-Hont), Olsvai Imre, 1973</i>
A nagy bécsi...	<i>BB. – AMN.: (Nagyvárad kiötőben... szövegkezdettel) Baracs (Fejér m.), Bartók Béla, 1906</i>
Anyám, édesanyám...	<i>DL. – AMDK: t.n., m.n., gy.n., é.n.</i>

Annyi bánat a szívemen...	MNT IX.: Gyergyóújfalu (Csík), Bartók Béla, 1907.VIII.
A Vidróczki híres nyája...	BB.- MNEGY II.: (4. sor variált dallammal) Mátramindszent (Heves), Kodály Zoltán, 1926.X.
Béres legény...	MNT VI.: Baracs (Fejér), Bartók Béla, 1906.IX.
Bús a kis gerlice madár...	MNT III/B.: Bús a bús gerlice madár... Pécel (Pest), Lőrincréve (Alsó-Fehér) Kiss Lajos, 1955.
Csillagom, révészem...	DL. – AMDK: t.n., m.n., gy.n., é.n.
Csordapásztorok...	MNT II.: Esztergom (Esztergom), Volly István, é.n.
Duna-parton van egy malom...	MNT VII.: Óriszentpéter (Vas.), Németh Sándor, Vikár Béla, Bartók Béla, 1899,
Este, este...	BJ. – AMNÚS IV.2017.: Tápiógyőre, (Pest-Pilis-Solt-Kiskun), Lázár Katalin, 1981
Gyújtottam gyertyát...	MNT III/A.: Mohi (Bars), Kodály, 1912
Ha felülök...	BJ. – AMNÚS III.1842.(Más vált.)
Hajtsd ki rózsám...	LL. – SZÉGY: 61. KZ. – AMN: Szék (Szolnok-Doboka vm.), Lajtha László, 1941
Hej, rozmaring...	MNT VIII/A.: Hugyag (Nógrád), Kiss Lajos, 1955.V.
Istenem, Istenem árazd meg a vizet...	BJ. – SZMÉ: Csíkrákos (Csík), Bartók Béla, 1907
Jaj, jaj, jaj, jaj, kedves bátyám...	Nem található ez a változat egyik kötetben sem.
Kádár Kata...	MNT VI.: Kászonaltíz (Csík), Kodály Zoltán, 1912
Katona vagyok én...	MNT XI.: Istensegítség (Bukovina), Kodály Zoltán, 1914.IV.
Kit virágot rózsám adott...	DL. – AMDK: t.n., m.n., gy.n., é.n.

Kormos Pistát Simontornyán megfogták...	KZ. – AMN: <i>Karád (Somogy vm.), Kodály Zoltán, 1935</i>
Magas Déva várát... (Kőműves Kelemen)	BB.-KZ. – EMN: <i>Szárhegy (Csík m.) Kodály Zoltán, 1910</i>
Körösfői kertek alatt...	BJ. – SZMÉ: <i>Általánosan ismert</i> VL. – AMN: <i>Körösfő (Kolozs), Bartók Béla, 1936 (díszített variáció)</i>
Letörött a kutam gémje...	EÁ. – KMAR.: <i>t.n., Somogy, gy.n., é.n.</i>
Madárka, madárka...	KZ. – ÚGM.: <i>t.n., Moldva, gy.n., 1973</i>
Magos a rutafa...	MNT II.: <i>Pográny (Nyitra). Gy: Vikár Béla, L: Kodály Zoltán, 1906</i>
Magos kősziklának...	DL. – AMDK: <i>t.n., m.n., gy.n., é.n.</i>
Meghalok, meghalok...	KZ. – AMN: <i>Kolon (Nyitra vm.), Kodály Zoltán, 1906</i>
Megkötöm lovamat...	MNT VIII/A.: <i>Túrkeve (Szolnok), Retter István, Borsai Ilona, 1975.VI.</i>
Megkötték már nékem a koszorút...	MNT III/A.: <i>Fornos (Bereg), Bartók Béla, 1912.IV.</i>
Megrakják a tüzet...	MNT VII.: <i>Sándorfalva (Csongrád m.), Dencs István, Péczely Attila 1932</i>
Most jöttem Gyuláról...	BJ. – AMNÚS II.793: <i>(néhány hangban eltérő variáns), Nyárszó (Kolozs), Paksa Katalin, 1974</i>
Rákóczi kocsmábo'...	B.B. - MNEGY I.: <i>Törökkoppány (Somogy), Bartók Béla, 1938.III.1.</i>
(Regölés) Kelj fel, gazda, kelj fel...	DL. – AMDK.: <i>t.n., m.n., gy.n., é.n.</i>
Röpülj páva, röpülj...	MNT VI.: <i>Nemespátró (Somogy), Vikár László, 1956.III.</i>
Sok Zsuzsánna napokat...	LL. – SZÉGY: <i>t.n., m.n., gy.n., é.n.</i>
Szép a gyöngyvirág egy csokorba...	BJ. – AMNÚS II.911: <i>(néhány hangban eltérő variáns), Debrecen – Kismacs (Hajdú), Papp János, 1971</i>
Szivárvány havasán...	Más vált. – DL. – AMDK:

	<i>t.n., m.n., gy.n., é.n.</i> <i>BB.-KZ. – EMN: Gyergyóalfalu (Csík m.), Kodály Zoltán, 1910</i> <i>KZ. – AMN: Gyergyóalfalu (Csík vm.), Kodály Zoltán, 1910</i> <i>JP. – MNT: (székely) t.n., m.n., gy.n., é.n.</i>
--	---

VI. Összegzés

Dolgozatomban elemeztem a középiskolai tankönyvekben megtalálható népdalok forrásait. Az adatok visszakeresésének eredményei 5 csoportba sorolhatóak:

- a tankönyvben szereplő adatok megegyeznek a visszakeresés eredményével,
- a tankönyvben szereplő adatok eltérőek a visszakeresés eredményével (saját visszakeresésemben több információ vagy hiányosabb, mint a tankönyvben),
- a tankönyvben nem szerepelt adat a forrásra vonatkozóan, míg a saját visszakeresésem során megtaláltam a lehetséges adatokat,
- a tankönyvtől eltérően nem találtam meg a feltüntetett forrásokat,
- a tankönyvben nem szerepelt adat, és én sem találtam adatot.

Ez az öt féle csoportosítás, az összes tankönyvre igaz volt. Mindegyikben találtam olyan népdalokat, melyeknél hiányzott forrásmegjelölés, vagy helytelen forrás volt feltüntetve, vagy más változatú dallam volt lekottázva. Olyan dalok is előfordultak melyeknek sehol sem találtam a tankönyvben feltüntetett forrását. Annak oka, hogy nem minden esetben találtam rá a forrásokra az lehet, hogy nem minden felgyűjtött népdal lett publikálva kiadvány formájában. Például, sokkal több Kodály gyűjtés található meg a Magyar Néprajzi Múzeumban, feldolgozatlan formában, mint ahányat kiadott gyűjteményben fellelhetünk. A forrásokat, kiadványokban, népzenei füzetekben, internetes adatbázisokban, és publikált népzenei felvételek között kerestem vissza. Ezek közül, csak az internetes adatbázisok nem nyújtottak segítséget, egy dalt sem találtam meg az elérhető honlapokon.

Hiányzó forrásmegjelölések mindegyik könyvnél voltak: az Apáczai Kiadó tankönyvében csupán részleges hiányosság volt, a Király Katalin féle tankönyveknél egy-két esetben teljesen hiányzott a forrás, a harmadik könyvnél pedig egyáltalán nem volt forrásra utaló adat feltüntetve. A Lukin László – Ugrin Gábor féle tankönyvnél segítséget csupán a daloknál lévő szöveges adatok nyújthatnak, melyekben említést tesznek arra vonatkozóan, hogy milyen tájegységen található meg az adott dal, vagy milyen alkalmakkor énekelhették, de konkrét információkkal nem szolgál. Ezt a fajta forrásmegjelölést, illetve nem megjelölést helytelennek tartom, hiszen hiányos és pontatlan adatokat közölnek a tanulóval. Természetesen egy tankönyvtől sem várható el, hogy feltüntesse minden változat adatait, viszont az igenis elvárható, hogy a többféle variációból kiválasztott dallamot egy adott gyűjtés

adataihoz hűen kottázza le, és tüntesse fel a részletes adatokat (gyűjtés helye, ideje, gyűjtő neve, esetleg az adatközlő). Ugyanis a tankönyveknek iránymutatóként kellene szolgálniuk, ami segíti a tanulót eligazodni a népzene világában. Hiszen a népdaloknál, sosem lehetünk 100%-ig biztosak abban, hogy honnan gyűjtötték fel a lekottázott dallamot, ugyanis nem műdalról beszélünk, ahol ismerjük a pontos szerzőt, és a pontos kottaképet. Ezzel szemben a tankönyvekben lévő adatok hiányosak, sok esetben hibásak, sőt félre is informálhatják a tanulókat. Azon kívül, hogy néhol hiányosak vagy pontatlanok a forrásmegjelölések, a dalok kiválasztásában is tapasztaltam hibákat. Több olyan dalt is beemelték a magyar népzene csoportjába, amik nem illenek oda: például más népek dalai; vagy műdalok megjelenése. Ez utóbbi, a népzene tanulmányozásakor nagy problémát jelent. Fontos lenne a tanulók fejében tisztázni, hogy mi népdal, mi népies műdal, és mi az, ami már teljes egészében műdal, csupán elterjedt, és közismert lett a nép körében is. Ehhez természetesen elengedhetetlen a tanár megfelelő szakmai felkészültsége.

Kutatásom eredményei rávilágítottak, mennyire fontos a népzene tisztaságának kérdése napjainkban, a megfelelő tanítás szempontjából. A sok kiadvány, és gyűjtemény között nehéz rátalálni a dalok valódi forrására, és kiszűrni az esetleges hibákat, mégis úgy gondolom, megéri a fáradságot. Fontos, hogy az ének tanárok kritikusan tudják szemlélni a könyveket, és amennyire lehetséges nézzen utána az egyes dalok forrásainak. Ha a pontatlanságok javítására szánnak egy kis időt, sok hasznos információval gazdagodhatnak a diákokkal együtt. Dolgozatom, ehhez a kutatói munkához nyújt segítséget. Céлом az lenne, hogy a tanulók ne kötelező tananyagként gondoljanak a népzene, hanem élvezettel ássák bele magukat e csodálatos, varázslatos világba.

VII. Felhasznált irodalom

- A Magyar Népzene Tára - I. Gyermejátékok. Szerkesztette: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Zeneműkiadó vállalat. Budapest, 1951.
- A Magyar Népzene Tára - II. Jeles napok. Szerkesztette: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Akadémiai kiadó. Budapest, 1953.
- A Magyar Népzene Tára – III/A. Lakodalom. Szerkesztette: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Akadémiai kiadó. Budapest, 1955.
- A Magyar Népzene Tára – III/B. Lakodalom. Szerkesztette: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Akadémiai kiadó. Budapest, 1956.
- A Magyar Népzene Tára – IV. Párosítók. Szerkesztette: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Akadémiai kiadó. Budapest, 1959.
- A Magyar Népzene Tára – V. Siratók. Szerkesztette: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Akadémiai kiadó. Budapest, 1966.
- A Magyar Népzene Tára – VI. Népdaltípusok 1. Szerkesztette: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Akadémiai kiadó. Budapest, 1973.
- A Magyar Népzene Tára – VII. Népdaltípusok 2. Szerkesztette: Olsvai Imre. Akadémiai kiadó. Budapest, 1987.
- A Magyar Népzene Tára – VIII/A. Népdaltípusok 3. Szerkesztette: Vargyas Lajos. Akadémiai kiadó – Balassi kiadó. Budapest, 1992.
- A Magyar Népzene Tára – VIII/B. Népdaltípusok 3. Szerkesztette: Vargyas Lajos. Akadémiai kiadó – Balassi kiadó. Budapest, 1992.
- A Magyar Népzene Tára – IX. Népdaltípusok 4. Szerkesztette: Domokos Mária. Balassi kiadó. Budapest, 1995.
- A Magyar Népzene Tára – X. Népdaltípusok 5. Szerkesztette: Paksa Katalin. Balassi kiadó. Budapest, 1997.
- A Magyar Népzene Tára – XI. Népdaltípusok 6. Szerkesztette: Domokos Mária. Balassi kiadó. Budapest, 2011.
- Bartók Béla 1924. *A magyar népdal*. Rózsavölgyi és társa. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság. Budapest
- Bartók Béla 1981. *Békés megyei gyűjtései*. Megyei Művelődési Központ. Sarkad
- Bartók Béla 1991. *Magyar Népdalok Egyetemes Gyűjtemény I. kötet*. Akadémiai Kiadó. Budapest

- Bartók Béla 2007. *Magyar Népdalok Egyetemes Gyűjtemény II. kötet.* Akadémiai Kiadó. Budapest
- Bartók Béla és Kodály Zoltán 1987. *Erdélyi Magyar Népdalok.* Zeneműkiadó. Budapest
- Barsi Ernő 2009. *Daloló Rábaköz – III. bővített kiadás.* Magyar Kultúra Kiadó. Budapest
- Barsi Ernő 1984. *Zene egy sályi pásztor életében.* Akadémiai Kiadó. Budapest
- Bárdos Lajos 1952. *Gyöngyvirág – 92 magyar népdal.* Zeneműkiadó Vállalat. Budapest
- Bárdos Lajos 1941. *Magyar cserkész daloskönyve.* Magyar cserkészszövetség. Budapest
- Bárdos Lajos 1957. *Százszorszép – 100 magyar népdal.* Zeneműkiadó Vállalat. Budapest
- Bereczky János 2013. *A magyar népdal új stílusa I.-IV. kötet.* Akadémiai Kiadó. Budapest
- Bereczky János, Domokos Mária, Olsvai Imre, Paksa Katalin, Szalai Olga 1984. *Kodály népdalfeldolgozásainak dallam- és szövegforrásai.* Zeneműkiadó. Budapest
- Békefi Antal 1977. Bakonyi népdalok, Veszprém Megyei Tanács V. B. Művelődési Osztály. Veszprém
- Békefi Antal 1976. *Vasi népdalok.* Vas megye Tanácsa Végrehajtó Bizottságának Művelődésügyi Osztálya. Szombathely
- Béres József 2009. *Szép magyar ének.* Akovita Könyvkiadó Kft.
- Bodor Anikó 1991. *Vajdasági Magyar Népdalok II.* Forum Könyvkiadó Kft. Újvidék
- Bodza Klára, Paksa Katalin 2004. *Magyar népi énekiskola I. – Énekes hagyományaink.* Hagyományok Háza. Budapest
- Borsai Ilona és Nagy Miklós 1981. *Eger környéki népdalok.* Zeneműkiadó. Budapest
- Dobaszay László 1984. *A magyar dal könyve.* Zeneműkiadó. Budapest
- Domokos Pál Péter – Rajeczky Benjamin 1991. *Csángó népzene III.* Zeneműnyomda. Budapest
- Dr. Kálmán Lajos 1999. *A Kecskemét környéki népdalkincs kistükre.* Kecskeméti Lapok Kft., Erdei Ferenc Művelődési Központ Kecskemét, Kecskemét Monográfia Szerkesztőség. Kecskemét

- Együd Árpád 1981. *Kaposváron megverték a rézdobot – 100 somogyi népdal.* Kaposvár
- Fajcsák Attila 1983. *Rózsa nyílik - Ötven felnémeti népdal.* Egri Csillagok MG TSZ. Eger
- Járdányi Pál 1961. *Magyar népdal típusok I.* Akadémiai Kiadó. Budapest
- Kallós Zoltán 1973. *Balladák könyve.* Magyar Helikon.
- Kallós Zoltán 1973. *Új guzsalyam mellett.* Kriterion. Bukarest
- Kiss Lajos 1982. *Lőrincréve népzeneje. Karsai Zsigmond dalai.*
- Kodály Zoltán 1973. *A magyar népzene.* Zeneműkiadó. Budapest
- Lajtha László 1954. *Széki gyűjtés.* Zeneműkiadó. Budapest
- Náray György 2009. *Mennyei dal – Lyra Coelstis.* Korrekt Nyomdaipar
- Nyék Sándor 1976. *Daloló Balaton – 88 Balaton vidéki népdal.* Zeneműkiadó. Budapest
- Maczkó Mária – Rónai Lajos 1990. „Rózsát ültettem a gyalogútra...” - Galga menti népdalok. Petőfi Múzeum. Aszód
- Martin György 1979. *A magyar körtánc és európai rokonsága.* Akadémiai Kiadó. Budapest
- Pátria magyar népzenei gramofonfelvételek, 2001 Fonó Record Ltd.
- Rosonczy - Kovács Mihály 2013. *Felsütött a nap az égre – Magyar népdalok.* Magyar Napló. Budapest
- Sebestyén Gyula 1902. *Regős énekek - Magyar népköltési gyűjtemény IV.* Athenaeum. Budapest
- Vargyas Lajos 1981. *A magyarság népzeneje.* Zeneműkiadó. Budapest
- Veress Sándor 1989. *Moldvai gyűjtés.* Múzsák kiadó. Budapest